

La descripció arxivística a Catalunya: estat de la qüestió

J. Boadas i Raset, L.-E. Casellas i Serra, J. Domingo i Basora,
A. Magrinyà i Rull, R. Planes i Albets, J. Teixidó i Montalà,
J. E. Zamora i Escala

1. Plantejament i objectius de la ponència

Per motivacions diverses, fer una revisió de l'arxivística catalana més recent quant a la reflexió sobre la descripció documental no és una tasca senzilla. Entre altres fets, no és pas poc determinant que durant els darrers vint anys la descripció, des d'un punt de vista quantitatiu, hi hagi avançat molt. Força experiències, propostes i un nombre relativament notable d'instruments de descripció han estat publicats, però una gran part del treball portat a terme roman inèdita o dispersa. Malgrat totes aquestes dificultats, emperò, pensem que hem treballat en aquesta revisió amb una molt àmplia i significativa mostra de materials de tota mena, suficient per a tirar endavant un repte com aquest que ens ha estat demanat. L'hem assumit amb la convicció que es tracta d'una reflexió necessària, no només perquè ha d'acomplir el paper introductor necessari d'emmarcar el debat d'aquestes Jornades. Conflueixen en la necessitat de fer aquesta reflexió tres components importants. D'una banda, el fet de pensar que ens trobem a l'inici d'un nou cicle pel que fa als arxius al nostre país. Un nou cicle que ha de donar continuïtat a la renovació produïda els darrers vint anys, però amb elements nous, entre els quals pesa molt, encara que no sigui l'únic, la imminent o pròxima entrada en vigor d'un nou marc legal. No pas poc important, a l'ensem, és la fita que representa la Norma ISAD(G) de cara al futur. I, d'altra banda, tot allò que signifiquen i, sobretot, hauran de comportar les noves tecnologies en els arxius catalans del nou segle. Amb aquestes components, aquesta revisió entenem que pot resultar ben útil i li volem donar el valor d'un punt de partida autocrític. Això ens ha portat, en darrer terme, a l'elaboració d'un seguit de propostes de futur a l'entorn de les quals entenem que la comunitat arxivística catalana haurà de reflexionar cada vegada més.

2. La descripció arxivística fins a la fi dels anys setanta

Al nostre país, igualment com als altres del nostre mateix context institucional i cultural, han existit pràctiques de descripció documental que reculen ben a prop del mateix origen o creació de les institucions. No ens referirem a aquesta trajectòria, sinó, encara que sigui molt breument, a la que parteix de la progressiva incorporació del concepte contemporani d'arxiu i de la teoria arxivística com una disciplina que ha anat i va definint uns mètodes propis. Llevades excepcions, la primera de les quals és l'Arxiu Reial, aquest període comença al final del segle XIX i, substancialment, correspon als tres primers quarts del XX. Els arxivers que començarem a treballar cap a la fi dels anys setanta el que trobarem establert era el concepte d'arxiu històric, concretat aleshores en un nombre de centres molt escàs. Proveníem del camp de la història i, tant per formació com per la situació en què es trobaven els fons documentals catalans, allò no ens estranyava gens ni mica. Obeïa, al capdavant, a uns condicionaments objectius que restaven explícits en el títol i el contingut de la "Ponència de la Comissió per a la *salvació i conservació* de documentació i arxius" (1977) del Congrés de Cultura Catalana. En aquell context, no ha de sorprendre gens que el primer instrument metodològic que es va elaborar, *Els arxius històrics municipals: normes bàsiques de classificació* (Alberch, Barriach, Panyella, 1982), partís del concepte d'arxiu històric i plantegés un tall cronològic de la documentació en l'any, tan significatiu, d'altra banda, 1939. Aquella ponència de 1977 tenia un to molt semblant a l'*Informe* de l'Institut d'Estudis Catalans de 1908, un document que també cal situar enmig d'un arrencada de redreç dels arxius catalans, un redreç que ha estat contradictori al llarg del segle perquè ha tingut estroncaments i repeses. Des de la perspectiva de la fi dels anys setanta o bé des de la d'avui mateix, massa sovint es tendeix a veure els tres primers quarts de segle com pràcticament un erm, des del punt de vista de l'aportació metodològica, també quant a la descripció arxivística. En realitat no ho fou pas ben bé. Sense voler ser sistemàtics en el recull d'aportacions, podem fer referència, per exemple, a Anton Vilà i Sala (1912), que plantejà, a partir dels fons parroquials, criteris de descripció d'unitats documentals o de sèries a partir de l'elaboració de 'cèdules' o fitxes, la suma de les quals entenia que constituïa l'inventari o el catàleg. Sanç Capdevila (1926), semblantment a partir dels fons parroquials, també hi va fer una entrada. Aquesta tradició és el suport d'instruments, per exemple, del nivell de les guies dels arxius capitular i catedralici de Barcelona de Josep Sanabre (1947-48).

A aquestes experiències provinents de l'Església hem d'afegir-hi les que es vehicularen des dels arxius locals. L'organització de l'arxiu municipal de Barcelona partia del desglossament entre la part històrica i la part administrativa del fons, però amb la idea clara d'"una classificació,

basada en un punt de vista comú entre una i altra secció”, de la necessitat d’elaborar un “inventari descriptiu” i de la distinció entre els documents propis i els “forasters” incorporats al centre (*Recull de documents i estudis*, I-1, Barcelona, 1920). També es pot fer al·lusió a experiències de províncies diferents, com les “fitxes” de fotografies que l’Agrupació Fotogràfica d’Igualada inicià el 1930 o bé l’organització de l’Arxiu de Clixés de Fotogràfics de la Comissaria General de Museus de la Generalitat (Xirgu, 1937). S’ha de tenir també presents les pràctiques descriptives incorporades a través del cos d’arxiviers de l’Estat, que a nivell teòric es concreten en eines com la *Cartilla de organización de archivos* (Matilla, 1960) o bé en alguns instruments de descripció concrets de la qualitat, per exemple, de la guia de l’Arxiu de la Corona d’Aragó d’Eduardo González Hurtebise (1920). Sota la dictadura franquista, entre les actuacions de descripció de més abast sorgides de l’Estat hi hagué, quant als fons municipals, les derivades de la circular del ministeri de Governació de l’any 1945 (Magrinyà, 1999) i el *Censo-guía de archivos de España* de 1960-70. En ambdós casos els instruments de descripció resultants eren d’una qualitat metodològica ben limitada. Del tot diferent és, en aquest sentit, la *Guía de los archivos de Barcelona*, de la qual només arribà a concretar-se el volum referit a la ciutat (1952), l’elaboració del qual es va endegar des de l’Arxiu de la Corona d’Aragó.

Tot aquest bagatge, només insinuat, és més important del que a voltes pugui semblar. A part, però, de la mesura de la seva importància, allò que ens interessa ara de remarcar, pel seu valor de present i de futur, és que durant massa anys aquestes experiències restaren descoordinades, molt poc o gens divulgades i contrastades. En són molts els factors causals i d’ordre molt diversos. No cal entrar-hi a detallar-los, encara que no ens estarem de fer esment del problema que ha representat la tan deficient definició professional i acadèmica dels arxiviers. Aquesta descoordinació i atomització de les experiències és un ròssec i una lliçó del període anterior als anys vuitanta, a la fi del qual es va obrir una etapa nova, marcada per la recuperació de les llibertats democràtiques i de les nostres institucions nacionals. Aquests dos factors foren i han estat determinants en el nou tombant que des d’aleshores iniciaren els nostres arxius.

3. La descripció arxivística els darrers vint anys

3.1 L’elaboració de normes i quadres

Una de les conclusions a les que hem arribat els autors d’aquesta ponència és que el bagatge de reflexió que tenim els arxiviers quant a descripció és escàs. Ara bé, també ens volem afanyar a recordar que

aquesta mancança la compartim amb altres països europeus dotats d'una tradició arxivística molt més intensa (Duchein, 1992). Dit això, és necessari de recordar que classificar i descriure són dues operacions distintes però del tot relacionades perquè han d'avançar paral·lelament. És a partir d'aquesta premissa i del fet que "un quadre de classificació és, per ell mateix, una descripció del fons" (Matas, red., 1989), que aquest bagatge escàs al qual al·ludíem ha de ser matisat. L'engròs de l'esforç teòric i metodològic portat a terme a Catalunya els darrers vint anys que gira a l'entorn de la descripció arxivística ha estat centrat en la classificació. És una línia de treball que es va encetar a l'inici dels anys vuitanta amb el treball ja esmentat *Els arxius històrics municipals: normes bàsiques de classificació* (1982). Un dels seus mèrits fou el de facilitar la intensificació de la descripció de la documentació conservada als ajuntaments del país, la qual cosa va acabar portant a la seva nítida superació. El bon camí recorregut en aquesta línia restà palès cap al final del mateix decenni amb les *Normes per a la classificació de la documentació municipal* (Matas, red. 1989), una obra que significava la incorporació clara del concepte de fons i del principi de provenença. L'assumpció d'aquests principis es refermà amb un altre instrument molt significatiu, "El quadre de fons dels arxius" (Servei d'Arxius, 1994).

Aquesta dinàmica de treball quant a la classificació, que sempre ha seguit avançant juntament amb la mateixa descripció, s'ha concretat en altres tipus de fons, com és ara les juntes electorals (Gonzalvo, Matas, 1995), els consells comarcals (Servei d'Arxius, 1998), la *Norma per a l'elaboració del quadre de classificació dels fons notariais* (Servei d'Arxius, 1997), *La classificació dels fons documentals dels jutjats municipals, de pau, comarcals i de districte* (Servei d'Arxius, 1999), que cal afegir a altres estudis dins el mateix àmbit judicial (Palomar, 1994; Sala, 1994; Gayan & Rodríguez, 1995), els fons parroquials (Pedrals, 1991), els patrimonials (Fernández, 1991), escoles primàries (Martos, 1995) o fons d'empresa (Taulé, 1995). A un altre nivell, s'ha de fer referència al procés d'introducció de la gestió documental, en la qual destaca l'actuació de la Generalitat de Catalunya. El Departament de Cultura fou el primer a dotar-se d'un quadre de classificació (Balada, Bernal, 1991; Canela, Campos, Domingo, 1992), una dinàmica que, articulada des del Servei d'Arxius, s'ha anat eixamplant a altres departaments (Cermenó, Lorente, Olivé, 1999). Processos semblants s'havien obert camí, molt aviat, a l'Ajuntament de Salt, seguit pels de Llagostera, Cassà de la Selva, Sant Feliu de Guíxols o Girona, a l'àrea de Girona, i, també, als ajuntaments de Mataró i de Barcelona (Alberch *et alii*, 1996), o bé a institucions universitàries (Borràs, 1992).

Una pauta metodològica important d'aquests quadres, que parteix de la proposta de quadre de classificació dels fons municipals de 1989, és que l'elaboració d'aquests instruments es fonamenti preferentment en criteris de caràcter funcional o orgànic-funcional i, si més no, ens ha permès d'arribar a la definició de les sèries documentals i, implícita-

ment, obre la porta a la seva normalització. Algunes d'aquestes normes i quadres, d'altra banda, van més enllà de definir i organitzar jeràrquicament els diversos tipus de fons. El cas més destacat és el dels fons notariais, atès que la *Norma* de 1997 entra decididament en el que és la descripció dels llibres notariais. La llarga trajectòria de descripció de fons notariais que ha estat acumulada els darrers anys a través de les publicacions de la Fundació Noguera, indubtablement és a la base d'un avanç d'aquestes característiques. En el món de les imatges, un àmbit molt actiu els darrers anys, també disposarem des de la fi dels anys vuitanta d'una proposta de classificació.

Podem dir, amb tot això, que la descripció arxivística a Catalunya ha tingut substancialment una lectura metodològica en els seus nivells més alts i bàsics, en la identificació i l'organització interna dels fons. És una línia de treball que dista de trobar-se tancada. Ara bé, la progressiva introducció de la informàtica als nostres arxius, la creixent conscienciació de la necessitat de fer-los el més accessibles possible i la recepció de la Norma ISAD(G), ens han fet evident cada vegada més el llarg camí que encara ens resta per recórrer quant a la normalització de la descripció.

3.2 La introducció de la gestió documental, la mecanització i les noves tecnologies

Des de fa un decenni un dels canvis més innovadors respecte a la funció arxiu, i, consegüentment, sobre la descripció arxivística a Catalunya, ha estat la progressiva introducció de la gestió documental als organismes públics. Les disfuncions en l'organització de la documentació activa i la necessitat de donar resposta arxivística al creixement documental en el marc de la millora de la gestió general de les administracions públiques, van comportar l'elaboració de projectes de gestió documental a diverses institucions, alguns dels quals acabaren implantant-se ja fa més de deu anys, com foren els casos esmentats de l'Ajuntament de Salt, el Departament de Cultura de la Generalitat o la Universitat Pompeu Fabra.

De manera genèrica, la filosofia de base responia a l'adaptació del model que proposava Michel Roberge que, a través de la seva docència als primers màsters i cursos, la participació a les Jornades d'Arxivística de Catalunya de 1989 i la traducció al català que féu Miquel Casademont, l'any 1992, de *La gestió dels documents administratius*, va reeixir en la difusió de la seva proposta de sistema de gestió documental i en l'estructuració i la definició del *model català* de sistema de gestió dels documents administratius, que era integrat per tres eines bàsiques: un quadre de classificació funcional i corporatiu, uns calendaris de conservació i eliminació i uns instruments de descripció.

Aquests instruments de descripció generalment corresponen a catàlegs d'unitats documentals compostes (expedients) o simples (documents), però en ambdós casos són elaborats pel personal administratiu i tècnic que treballa a les oficines i que, per tant, no són professionals de l'arxivística. L'arxiver esdevé el responsable de la formació dels actors, de l'elaboració, implantació i manteniment de les eines conceptuals del sistema i de la gestió i difusió dels documents semiactius i inactius.

Unes altres conseqüències de l'actuació *arxivística* en la fase activa dels documents han estat que, en utilitzar el quadre de classificació funcional i corporatiu, se simplifiqui i normalitzi la formació d'expedients i la descripció, tant la codificació com la intitulació, la integració dels diferents suports documentals, i també permet que la documentació ingressi ja catalogada a l'arxiu històric corresponent, la qual cosa facilita que l'arxiver que els custodia pugui focalitzar la seva actuació cap a la difusió dels fons.

Els darrers anys, la progressiva implantació de sistemes de gestió documental s'ha vist accelerada per la introducció de les noves tecnologies. Els primers ordinadors que arribaren als arxius, ja fa una quinzena d'anys, es feren servir originàriament com a processadors de textos i, realment, la informatització dels arxius va iniciar-se amb la mecanització dels instruments de descripció, ja fos traspasant la informació dels fitxers manuals a bases de dades relacionals, o elaborant directament amb l'ordinador els inventaris i catàlegs. En ambdós casos els resultats comportaren una millora evident en els formats de sortida de la informació: cerques ràpides i pertinents i poder elaborar llistats per centres d'interès (per exemple, per als llibres notariaus, Pagarolas 1991).

Normalment la següent fase fou, per una banda, integrar la mecanització dels instruments de descripció amb la informatització de la gestió de l'arxiu (els ingressos de fons, la gestió d'usuaris, la gestió dels dipòsits, la integració dels calendaris de conservació i eliminació, els préstecs i les consultes, els serveis de difusió i divulgació, les estadístiques) i, per altra banda, diversificar i perfeccionar els instruments de descripció en la línia de millorar la recuperació de la informació (camp de descripció més estructurats, incorporació de camps indexats), alhora que ja es posava en evidència la necessitat d'establir uns estàndards de descripció documental i d'aclarir conceptes, criteris i terminologia associada als processos de descripció, a fi de poder compartir i optimitzar els instruments, tal com es va posar en evidència en algunes ponències de les Jornades monogràfiques sobre informàtica i arxius que l'Associació d'Arxivers de Catalunya celebrà a Sabadell el 1993.

Aquestes dificultats s'han accentuat amb la dispersió i variabilitat de programaris que s'han fet servir per a la informatització dels arxius: adaptació arxivística de gestors de dades estàndards, programaris propis de les institucions elaborats específicament pels serveis informàtics

corporatius, programaris comercials específics per a arxius; gairebé tots dissenyats per resoldre bàsicament les pròpies necessitats, per la qual cosa, per poder intercanviar informació documental en codi digital, encara tenim pendent el repte de la normalització i estandardització dels formats de consulta (Perpinyà, 2000).

3.3 Documents especials i sèries factícies

Allà on la descripció s'ha formulat de forma més explícita ha estat quan s'ha referit a les unitats documentals i, consegüentment, s'ha expressat en catàlegs molt sovint centrats en agrupacions factícies de pergamins, fotografies, material audiovisual i material cartogràfic i arquitectural. És en aquest nivell, també, on es troben aportacions que en ocasions han suposat una reflexió metodològica significativa.

En aquest sentit, cal deixar constància que si bé existeix una continuada i dilatada tradició descriptiva vinculada a les col·leccions de pergamins (n'és remarcable i rellevant la tasca editorial duta a terme per la Fundació Noguera), no és fins a una data tan recent com 1995 quan apareix el que caldria considerar com a un manual sobre el seu tractament i la seva gestió (Puig, 1995). En aquest text, i pel que fa a descripció, l'autor identifica les principals tipologies documentals, defineix criteris per a la seva transcripció, regest i indexació, i proposa l'aplicació de la Norma ISAD(G) a nivell d'unitat documental.

En relació a la documentació fotogràfica, la publicació, l'any 1988, de *L'arxiu d'imatges. Propostes de classificació i conservació* (Alberch, Freixas, Massanas) suposà una primera contribució metodològica que, fins i tot, depassava l'àmbit estricte dels arxius. La proposta inclou tant un quadre de classificació temàtic per a conjunts, com l'estructura descriptiva de cadascun dels documents fotogràfics.

A partir de l'any 1990, la celebració biennal a la ciutat de Girona de les Jornades Imatge i Recerca concentra la publicació de les aportacions teòriques més recents i de les diferents experiències que les desenvolupen. En aquest context, l'any 1994, el text de M. Àngels Suquet, "L'arxivar i la descripció de la imatge fixa", aporta un seguit de reflexions sobre l'aplicació de criteris arxivístics en el tractament de les fotografies: l'elaboració de quadres de classificació, la distinció entre unitat documental simple i composta (reportatges), l'anàlisi de la imatge per a una descripció sistemàtica i la definició de l'estructura descriptiva a partir de l'establiment de les àrees d'identificació, contingut, descripció física, currículum i notes, dels documents fotogràfics.

El mateix any 1994, a "El tractament dels documents fotogràfics dins del sistema de gestió de documents administratius del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya", (Canela, Domingo, Campos), es vincula per primera vegada la descripció dels documents fotogràfics en la gestió global de la documentació admi-

nistrativa d'una institució. En estreta relació a aquesta aportació, cal fer esment a l'Ordre de 25 d'octubre de 1995 per la qual es determinen les condicions de descripció i conservació dels documents audiovisuals dels arxius de la Generalitat de Catalunya. Aquesta Ordre defineix la naturalesa del que són documents audiovisuals (imatges fixes, en moviment i documents sonors), en determina l'estructura descriptiva en diferents àrees d'informació i dóna les instruccions per a la seva aplicació.

Per al tractament de les unitats documentals compostes, és a dir, reportatges, el Centre de Recerca i Difusió de la Imatge (CRDI) va presentar, l'any 1996, a les esmentades Jornades, el treball "La intervenció sobre grans fons d'imatges: el fons Narcís Sans de l'Arxiu d'Imatges de l'Ajuntament de Girona com a exemple" (Casellas, Freixa, Boadas), on es desenvolupa l'estructura descriptiva proposada l'any 1994 per M. Àngels Suquet.

Quant a l'establiment de criteris de recuperació dels documents fotogràfics, actualment hi ha publicades dues propostes. D'una banda, apareix *Tesoure BIMA* (Domènech, 1997), vinculat a les línies metodològiques desenvolupades per l'Arxiu fotogràfic de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, dins del projecte BIMA. De l'altra, es publica "La indexació de la imatge fixa al Centre de Recerca i Difusió de la Imatge (CRDI), de l'Ajuntament de Girona" (Boadas, Casellas, Iglésias, 2000), en la qual es proposa un mètode d'organització jeràrquica dels descriptors a partir de l'experiència d'aquest centre en la informatització de la descripció dels fons iniciada l'any 1990.

Encara dins l'àmbit dels documents especials, però en un nivell de descripció superior, cal fer esment al resultat de l'enquesta sobre els documents en pergami conservats als arxius i a d'altres institucions de Catalunya i l'anàlisi que se'n deriva, presentat per Pere Puig en el treball que acabem d'esmentar. El cens que se'n desprèn, malgrat la seva descripció sumària, permet una aproximació al coneixement i abast del conjunt d'aquests documents a Catalunya.

En el cas dels documents fotogràfics i audiovisuals, la publicació de *Girona. Guia de fons en imatge* (Boadas, Casellas, 1999), suposa, en l'àmbit d'una ciutat, la primera presentació sistemàtica de descripció global de fons i col·leccions fotogràfiques, així com dels centres que els gestionen, inspirada en la Norma ISAD (G).

Amb un abast de descripció que comprèn el conjunt de Catalunya, cal destacar *Urbanisme, arquitectura i construcció a Catalunya. Guia d'arxius i de fons documentals* (Tarraubella, 1993), amb la voluntat de donar a conèixer els principals centres, fons i tipologies vinculades a la documentació cartogràfica-arquitectural.

Mereix també esment, en l'àmbit dels documents sonors, la proposta metodològica que partí dels enregistraments de les emissions de Ràdio Berga (Pedrals, 1992).

3.4 Les pràctiques descriptives

Fons

Segons l'*Estadística d'Arxius de Catalunya 1998* (Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 2000), els 223 arxius de Catalunya que fa un parell d'anys actuaven com arxius històrics estrictament o bé que, alhora, ho feien com a centres de pre-arxivatge, custodiaven un total de 255.955 m.l. de documentació, 43.469 m.l. dels quals no comptaven amb cap mena de descripció. Per a la documentació descrita, segons la mateixa enquesta, es disposava de 3.282 instruments de descripció. Aquesta xifra, lògicament, acumula una tasca de descripció que reula força més enllà de 1980. D'altra banda, no en coneixem el seu desglossament pels diferents tipus d'instruments, encara que sabem que existien 87 guies d'arxius publicades. Amb les dades disponibles, per tant, no podem quantificar els instruments de descripció elaborats de 1980 ençà, però és fora de dubte que durant aquest vicenni la descripció a Catalunya s'ha intensificat molt. A la Xarxa d'Arxius Històrics Comarcals, per exemple, durant els anys 1996-2000 –seguint les memòries del Departament de Cultura– han estat elaborats 1.305 instruments de descripció nous.

Malgrat aquestes limitacions de quantificació, partim de l'examen d'una mostra àmplia d'instruments de descripció publicats o bé, en una molt bona part, inèdits, però accessibles, ben representativa des del punt de vista de les diverses tipologies dels fons, del seu distint nivell de descripció i, també, del seu context temporal d'elaboració dins d'aquests últims vint anys. Aquesta anàlisi ens ha portat a un seguit de constatacions o d'apreciacions que ens sembla que poden resultar profitoses per emmarcar el debat i ajudar a projectar línies de futur quant a la metodologia de descripció arxivística al nostre país. Aquestes reflexions podrien associar-se monogràficament als grups o tipus de fons o, també, a la distinta dependència institucional dels arxius.

Ens sembla molt més idoni, tanmateix, de presentar-les a partir del mateix concepte de descripció arxivística i, encara més concretament, d'allò que constitueix el resultat final de la tasca descriptiva, que no és altra cosa que l'instrument de descripció en les seves diverses variants. No podem perdre de vista, a l'hora de fer-ho, les lectures diverses que han existit i encara existeixen del que és la descripció arxivística i la seva mateixa evolució, una evolució que fàcilment es pot copsar com ha anat variant també al nostre país al llarg dels darrers vint anys. L'aparició de la Norma ISAD (G), amb l'àmplia i sistematitzada visió de la descripció que porta incorporada, és indefugible de prendre-la com un referent en aquesta anàlisi, encara que de cap manera el nostre objectiu no és pas el de revisar les nostres pràctiques descriptives dels últims anys estrictament a la seva llum, perquè pensem que podria desorientar massa la nostra anàlisi.

Al llarg dels anys vuitanta, com ha estat apuntat, incorporem el concepte de fons, que fins aleshores correntment hom tenia més difús o ambigu. Aquest pas endavant tan substancial prové sobretot de l'avanç en l'estudi de la documentació conservada als ajuntaments, de manera que ja el trobem ben expressat a les *Normes* de 1989, i de la dinàmica que suposà la progressiva entrada en funcionament dels arxius comarcals, que tenen entre una de les seves funcions la de custodiar fons de tota mena, la qual cosa havia de portar inevitablement a presentar-los a l'usuari individualitzadament i organitzada. L'elaboració de la ja esmentada *Norma* del quadre de fons dels arxius (1992) va acabar de concretar aquest salt qualitatiu, la incorporació del qual és perceptible a partir d'aleshores dins la sèrie de la "Guia dels arxius històrics de Catalunya" del Departament de Cultura (6 volums, 1982-1995), o bé a les guies dels arxius del districte de l'Ajuntament de Barcelona (5 volums, 1996-2000). La incorporació i la delimitació del concepte de fons dista força, emperò, de ser un àmbit que tinguem solucionat. Els fons notariais, per exemple, han merescut al nostre país una atenció descriptiva molt preferent, durant els darrers anys, que contrasta molt amb el fet que restés pendent la seva mateixa identificació i delimitació, un aspecte en el qual entra la *Norma* esmentada de 1997, però que encara necessita noves reflexions (Mayans, Puigvert, 2000). Es pot dir bastant el mateix pel que fa als fons personals. Els dos problemes principals que advertim a l'hora de delimitar-los i descriure'ls solen ser, d'una banda, la seva no pas infreqüent confusió amb conjunts facticis o col·leccions, en una part molt remarcable, i, de l'altra, la incoherència de veure-hi incorporats materials nítidament bibliogràfics que, efectivament, foren aplegats per la persona en qüestió, però que no podem considerar de cap manera com documents personals. Acostuma també a trontollar el concepte de fons en aquells casos en què, essent molt evident la incompletesa o el caràcter del tot fragmentari i testimonial del que ens ha pervingut, hom ho identifica com un fons.

D'altra banda, el ròssec de la incorporació encara insuficient que tenim quant a la delimitació dels fons es fa evident en alguns centres de més llarga tradició, com és ara alguns arxius eclesiàstics, on es fa molt present en força casos el seu aiguabarreig. Es tracta d'una situació imputable a factors molt diversos, entre els quals deuen pesar qui-sap-lo la pervivència de velles pràctiques descriptives, sovint associades a l'estudi de determinats temes històrics, o bé al fet que no sempre hagi estat redreçada la remoció de fons que es produí arran de la guerra de 1936-39 (Zamora, 2000). Per a aquests casos l'exemple a seguir és el de l'Arxiu Diocesà de Girona, on, a partir dels anys vuitanta, es va iniciar un procés d'identificació dels fons (Marquès, 1989). Tot i el camí que tenim recorregut, per tant, és ben lògic que l'arxivística catalana continui plantejant-se la necessitat de delimitar o identificar el fons documental, en la mesura que és un fonament bàsic per a construir una pràctica descriptiva correcta (Matas, 1999).

Si del pas previ de la identificació del fons passem al de la seva descripció unitària o bé, fent servir la terminologia que estem incorporant, a nivell de fons, se'ns fa evident la inexistència d'una estructura descriptiva comuna o, com a mínim, d'un nivell de consens suficient quant a les dades identificatives bàsiques. El centenar escàs de guies d'arxius del Principat publicades palesen aquesta limitació. Més enllà d'aquesta constatació, no resulta senzill el seu contrast perquè sota la denominació de "guia" és freqüent que hi siguin inclosos instruments de descripció força diferents que, a més, poden combinar, dins d'una mateixa guia, nivells de descripció distints. Aquest fet palesa el problema vell i vigent de la mateixa denominació dels instruments de descripció, tan corrent pel que fa al dualisme inventari-catàleg. La descripció de fons o conjunts de fons té l'exemple primerenc de l'informe sobre els arxius municipals de la província de Girona (Casademont, Mayans, Prades, Temporal, 1981), que fou seguit d'una monografia comarcal més elaborada referida a la Garrotxa (Mayans, 1987). Als Pallars i l'Alta Ribagorça, per encàrrec del Servei d'Arxius, també es portà a terme una descripció genèrica dels fons municipals (Català, Prats, 1987). A partir de sengles enquestes, la Diputació de Barcelona perfilà les característiques bàsiques dels fons municipals de la seva circumscripció (AAC, 1988; Castillo, 1992). Més tardana, però ben significativa, és la guia dels fons d'empresa elaborada per l'Arxiu Nacional de Catalunya (Frago, 1996).

Sense deixar de perdre de vista que la pràctica de descriure fons a nivell de fons és al nostre país massa deficitària i que es dona una notable disparitat metodològica a l'hora de portar-la a terme, sí que en podem treure la conclusió clara que resulta, generalment, excessivament lacònica i poc informativa per a l'usuari. N'acostumen a ser elements comuns la denominació o títol del fons, la seva cronologia, la seva dimensió o el seu suport material. Molt més aleatòria o escassa, en canvi, és la incorporació d'informació relativa a la institució generadora del fons i altres dades de context, condicions d'accés, documentació relacionada o complementària, etc. Per a moltes institucions som mancats d'estudis sobre la seva trajectòria històrica i, especialment, sobre la seva organització i els processos de formació dels fons documentals; bé que al llarg dels anys noranta hem incorporat clarament el valor metodològic que té el coneixement de la història dels fons, de la seva custòdia i dels tractaments arxivístics a què puguin haver estat sotmesos amb anterioritat (Planes, 1992). En el futur, l'obtenció de moltes dades que resulten necessàries per a descriure a nivell de fons passa indefectiblement per la normalització dels sistemes d'ingrés, perquè només aleshores poden obtenir-se determinades informacions que, passats anys, resulten inaccessible.

Sèries

Molt més que no pas als fons, la descripció de conjunts ha estat centrada a nivell de sèries documentals, especialment pel que fa als fons

municipals, i s'ha expressat en inventaris. A Catalunya l'elaboració d'inventaris prengué com a punt de partida els treballs, ja esmentats, *Els arxius municipals: normes bàsiques de classificació* i la *Norma per a la classificació de la documentació municipal*, apareguts, respectivament, els anys 1982 i 1989. L'Aportació de 1982 esdevé el primer intent normalitzador de la classificació dels fons municipals i suposa, pel que fa a la seva implantació i incidència, un pas important en relació a la proposta que F. Lliset i Borrell havia elaborat a mitjan dels anys seixanta. Responen a aquest model la *Guia inventari de l'Arxiu Històric de l'Ajuntament de Girona* (Alberch, 1983) i alguns dels inventaris recollits a les "Guies dels Arxius Històrics de Catalunya" editats pel Servei d'Arxius de la Generalitat de Catalunya.

La proposta de 1989, que delimita amb molta més claredat el fons estrictament municipal, a la pràctica s'ha convertit en el model de referència utilitzat en les intervencions d'organització i descripció realitzades a partir d'aleshores, entre les quals cal remarcar les campanyes d'inventariació endegades pel Servei d'Arxius a partir de la fi dels anys vuitanta, a través dels arxius comarcals (Farré, Gonzalvo, Montagut, 1992; Coll, 1999; Retuerta, 2000), comptant, des de 1995, amb el programari GAC (Masachs, 1995).

També és el model del qual parteixen les tasques d'inventariació endegades per l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona a partir de 1992 (Vicente, Zamora, 2000), i dels arxius de districte de l'Ajuntament de Barcelona, mentre l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (Alberch *et alii*, 1995) l'Arxiu Municipal Administratiu de Barcelona (Tarraubella, 1997) segueixen una proposta específica.

Tanmateix, de l'aplicació dels dos models de classificació esmentats n'han resultat uns inventaris que, pel que fa al seu nivell de descripció, han prioritzat essencialment els aspectes vinculats al control bàsic de la documentació (acotació cronològica, nombre d'unitats d'instal·lació i localització topogràfica) i no pas aquells altres relacionats amb el seu context, contingut i abast. Són aquestes unes constatacions que valen també per als inventaris de fons patrimonials, religiosos o d'empresa, quan es tracta de fons custodiats i descrits per institucions o centres d'arxius. Alhora, aquestes dades o elements més identificatius recollits als inventaris presenten una lectura força diversa, és a dir, la seva normalització és escassa.

Si fem una valoració de conjunt dels nostres inventaris, que constitueixen, sens dubte, l'instrument de descripció més freqüentment elaborat, i a l'hora de fer-la prenem com a referència la Norma ISAD(G), se'ns fa evident que presenten una *qualitat informativa* molt reduïda, fins al punt que permetria de posar en dubte la seva capacitat descriptiva real i la seva utilitat per a la ciutadania.

Unitats documentals

En fer referència, més amunt, a la descripció de documents especials i sèries factícies ja hem apuntat algunes línies de treball endegades al país quant a l'elaboració de catàlegs. Malgrat que aquests instruments de descripció tampoc no deixen de presentar, entre uns i altres, l'inconvenient d'una normalització insuficient, comptem amb un bagatge valuós. S'han mantingut i potenciat els tradicionals catàlegs de pergamins, en relació amb els quals, si volem fixar-nos especialment en els seus elements més discutibles i no tant en les seves múltiples virtuts, hem de fer referència a la tendència a presentar-los moltes vegades desvinculats dels fons dels quals formen part. No és aquest un problema que afecti només aquest tipus de documents. El trobem també en catàlegs de determinades tipologies o sèries documentals de fons eclesiàstics, com és el cas dels llibres sacramentals o protocols eclesiàstics tarragonins. Els catàlegs, per definició, com és ben sabut, descriuen unitats documentals, ara bé, ens trobem davant una lectura molt diversa quant a la intensitat de descripció de cadascuna. La *catalogació* de caràcter més sistemàtic ha estat, sens dubte, la que porta a terme la Fundació Noguera amb els fons notariais. L'examen dels *catàlegs* fins ara publicats evidencia com, dins d'una tònica general d'homogeneïtat, els seus autors hi introdueixen matisos diversos (deixem, a part, la qüestió de què constitueix la unitat documental en els fons notariais). Dins l'àmbit dels fons de l'Administració Local, l'elaboració de catàlegs s'ha tendit a centrar en sèries molt determinades, com és ara els expedients de llicències d'obres, d'obertura d'establiments o personals. No existeix aquí tampoc normalització entre els diversos centres a l'hora de determinar quines són les dades de catalogació i sota quina forma cal concretar-les.

Entre les diverses anotacions que ens suggereixen els nostres instruments de descripció, la primera de totes, a banda de l'aspecte central pendent de la normalització, és que no s'aplica amb prou amplitud el criteri d'adreçar els esforços d'allò que és més general al més particular. Molts arxius, d'aquesta manera, són mancats de quadres de fons ben definits o bé de guies i, en canvi, disposen de catàlegs. Per un altre costat, els instruments de descripció és relativament freqüent que no presentin un nivell de descripció homogeni. Guies, inventaris i catàlegs el més freqüent és que incorporin els elements identificatius més bàsics, sota formes diverses, però generalment presenten molts dèficits quant a tot allò que fa referència al context documental, situació jurídica, condicions d'accés, documentació relacionada, etc.

En fi, un exercici d'autocrítica de les nostres pràctiques descriptives entenem que passa necessàriament per reconèixer que hem treballat força més a intensificar-les que no pas a dotar-les de més mètode i normalització. També convé de fer notar que no és aquesta una dinàmica que pugui sorprendre, perquè deriva directament de la situació objecti-

va dels arxius i del patrimoni documental al nostre país, que a la fi dels anys setanta presentaven un grandíssim dèficit des del punt de vista de la seva descripció. Dèficit, d'altra banda, que encara no podem pas dir que hagi estat superat. El remarcable bagatge de descripció que hem acumulat al llarg dels darrers vint anys, amb totes les seves limitacions, necessàriament ens ha de ser molt profitós de cara a assumir i poder fer una lectura pròpia, adaptada a la nostra realitat, de la Norma ISAD(G), un instrument que ens arribà en uns moments en què érem plenament conscients que teníem un greu buit metodològic.

La Norma ISAD (G)

La ràpida publicació de la traducció catalana de la Norma ISAD(G), en la seva versió de 1994, portada a terme per l'Associació d'Arxivers de Catalunya i la Generalitat de Catalunya (1995), va posar de manifest fins a quin punt l'arxivística catalana resta amatent a la necessitat d'avançar en el procés de la normalització de la descripció arxivística. És evident que la *Norma* ens omple un buit molt gran i determina el replantejament profund de la nostra pràctica descriptiva.

És ben clar que la Norma ISAD(G) ha tingut a Catalunya molt bona entrada, la qual cosa també es traduí en l'aportació de les diverses remarques i observacions formulades pels arxius i arxivers catalans, a través del Servei d'Arxius, i, al seu torn, del Ministeri d'Educació i Cultura, a la comissió del CIA/ICA que preparà la revisió feta pública l'any 2000. Ens consta, d'altra banda, que la publicació en català d'aquesta nova versió és imminent.

A un altre nivell, la Norma ha estat i és objecte d'aplicació, si més no a nivell experimental, en diversos dels arxius del país. Tenim una primera aplicació a l'Arxiu de la Corona d'Aragó (López, [1997]). Existeixen alguns treballs del mestratge d'arxivística que han consistit precisament en la seva aplicació a fons concrets o bé al conjunt de fons conservats en un determinat centre (Canyelles, 1998; Faig, 1999; Quílez, 1999, per exemple). Disposem, també, de reflexions sobre la seva aplicació a determinats documents, com és ara els pergamins (Puig, 1995) o les fotografies (Domènech, 1998). Hi ha arxius, com el municipal de Girona, on l'ús de la *Norma* ha esdevingut molt sistemàtica a nivell de fons i fins i tot s'ha traduït en instrument de descripció publicats, com és el cas, ja esmentat, de *Girona. Guia de fons en Imatges* (1999). Semblantment es pot dir de l'Arxiu Nacional de Catalunya (Memòria ANC, 1998) i de la Xarxa d'Arxius Històrics Comarcals. Als arxius comarcals, durant l'any 2000, s'ha aplicat a nivell de fons, una experiència que té el seu precedent en la iniciativa duta a terme al del Baix Llobregat (Retuerta, 1998). L'aplicació de la Norma, sobretot a nivell de fons, és força estesa. Ara bé, en aquests moments resulta encara difícil de mesurar-ne l'abast, perquè les experiències concretes encara han estat molt poc divulgades. Som ara mateix immersos en un procés d'aplicació

necessari perquè ha de ser la base per a l'elaboració de la versió catalana de la Norma. Per a la seva obtenció entenem que haurien de confluïr, substancialment, les actuacions del Departament de Cultura, a través del Servei d'Arxius, i de l'Associació d'Arxivers de Catalunya.

Amb tot el que hem indicat, és ben necessari de qüestionar-nos per què la Norma ISAD(G) no ha estat objecte, fins ara, d'una aplicació i d'una anàlisi més intenses. Diversos són els factors que poden explicar-ho. D'entrada, és inevitable de tenir present el curt temps escolat des de la seva aparició i, alhora, que es tractés d'una versió provisional. Es tracta, d'altra banda, d'una eina complexa, molt elaborada, que ens fa parar compte en una munió de dades que moltes vegades, per a molts fons, desconeixem. Encara hi hem d'afegir que per a molts dels nostres arxius les prioritats són unes altres, pels llargs dèficits de signe divers que arrossegueu. Tot i aquestes limitacions, el seu estudi i la seva aplicació, pel cap baix i inicialment, a nivell de fons, és un repte inajornable, de la mateixa manera que ho és la seva adaptació a la nostra realitat arxivística. És indiscutible que el futur de les nostres pràctiques descriptives passa necessàriament per la seva l'assumpció.

Les noves tecnologies

Hem de constatar que actualment el repte més evident per als arxivers és la *integració arxivística* dels documents electrònics. Estem immersos en una profunda transformació dels sistemes de treball que ve provocada per la generalització de l'ús de la microinformàtica i les telecomunicacions a totes les esferes professionals, la qual cosa fa imprescindible l'actuació arxivística en el mateix moment que els documents són creats, tramesos i rebuts. És vital classificar i descriure els documents informàtics en origen perquè posteriorment serà impossible de fer-ho. Les pautes de descripció dels documents electrònics, la seva contextualització (a través de les metadades), els procediments de gestió, l'avaluació i en definitiva la seva correcta disposició, haurien d'obligar els arxivers a superar el rol més o menys passiu de receptors de transferències documentals, per desenvolupar un paper actiu a tot el cicle de vida dels documents, a integrar-se en equips multidisciplinars i d'abast transversal, com a professionals que fan d'enllaç entre els usuaris actuals i els del futur, com ja s'exposà a les Jornades de 1999 a Vic.

Aquests usuaris actuals i futurs dels arxius, tant els interns com els externs, investigadors o no, cada vegada són i seran més exigents en disposar d'eines informàtiques que resolguin les seves necessitats d'informació documental, la qual cosa ens obliga, als arxivers –com a professionals compromesos amb la societat del coneixement–, a repensar la utilitat dels instruments de descripció, ¿per a qui i per a què?

No creiem que sigui agosarat preveure que aquesta actitud anirà creixent i per tant els arxivers, si volem ser útils i tenir crèdit, haurem d'a-

daptar *els catàlegs de venda dels nostres productes*, o sigui els instruments de descripció i de recerca, al que demanen els nostres usuaris.

Pensem que s'imposa una darrera reflexió, referida un aspecte tan important com és el de l'accés als documents. És una problemàtica que, ben lògicament, acaba tenint el seu reflex en els instruments de descripció, perquè la mateixa descripció dels documents d'un fons pot contenir i, sovint, conté, dades de caràcter íntim o reservat que, si més no, és dubtós que puguin ésser divulgades indiscriminadament. Les nostres pràctiques descriptives no s'han vist condicionades pel tema de l'accés, però caldrà revisar-les a mesura que la seva regulació estigui més ben definida.

4. Propostes de futur

L'objectiu central del grup de treball que ha elaborat aquesta ponència era, com s'ha apuntat al començament, de fer una lectura genèrica de quines han estat i són les línies principals de les nostres pràctiques descriptives més recents i actuals. És una lectura que el que pretén, bàsicament, és d'ajudar a situar-nos on ens trobem, des d'un punt de vista metodològic. A mesura que hem anat construint els eixos bàsics del text, emperò, inevitablement ens hem anat plantejant propostes de futur davant la diagnosi que anàvem dibuixant. Sense pretendre exhaustivitat i amb el convenciment que del debat d'aquestes Jornades podran ser ampliades o matisades, proposem:

1. Avançar en l'estudi, millora i aplicació de la Norma Internacional General de Descripció Arxivística, ISAD(G), a fi d'establir-ne la lectura més idònia a la realitat arxivística catalana.
2. Avançar en la identificació de fons i en l'elaboració de quadre de fons dels arxius.
3. Avançar en la identificació de les sèries documentals i en l'elaboració de quadres de classificació normalitzats.
4. Avançar, inicialment, en la normalització de la descripció dels diferents fons existents als arxius d'acord amb la Norma ISAD(G).
5. Avançar en la determinació de les tipologies documentals existents i la seva estructura descriptiva.
6. Avançar en la determinació dels continguts mínims comuns a les diverses tipologies documentals per tal de garantir un accés global i homogeni al conjunt de la documentació dels arxius.
7. Avançar en la implantació de sistemes de gestió documental que s'adeqüin als criteris de descripció arxivística.
8. Proposar el disseny i reivindicar la implementació d'eines tecnològiques i de comunicació homogènies que permetin l'intercanvi entre els diferents centres així com la seva difusió a l'exterior. Alhora, la

- necessitat que els programaris destinats a la gestió documental s'integrin o enllacin amb els que ho són als fons històrics.
9. Avançar en la normalització dels criteris de recuperació de la informació per a l'elaboració d'índexs homogenis d'acord amb les diferents tipologies d'arxius.
  10. Dissenyar coordinadament l'elaboració, presentació i difusió d'instruments de descripció adaptats a les necessitats de recerca dels diferents usuaris dels arxius.
  11. Donar contingut i reclamar espais que permetin la formació continuada dels professionals.
  12. Establir grups de treball que impulsin les propostes ací establertes i en facin el seguiment i la coordinació.
  13. Reclamar uns intercanvis més actius i la coordinació d'aquelles administracions que tenen competències en l'àmbit del patrimoni documental i de la gestió documental per tal que proposin, dissenyin i impulsin actuacions adreçades a normalitzar les pràctiques descriptives.

Bibliografia

- AIDA. *Administració integral de documents i arxius. Manual i formats del mètode de descripció*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Arxiu Municipal de Barcelona, 1999. 150 pàg.
- ALBERCH i FUGUERAS, Ramon; BARRIACH i MOLAS, Francesc; PANYELLA, Vinyet. *Els arxius històrics municipals: normes bàsiques de classificació*. Barcelona: Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, 1982, 68 pàg.
- ALBERCH i FUGUERAS, Ramon. *Guia-inventari de l'Arxiu Històric de Girona*. Girona: Ajuntament de Girona, 1983, 274 pàg.
- ALBERCH, Ramon; FREIXAS, Pere; MASSANAS, Emili. *L'arxiu d'imatges. Propostes de classificació i conservació*. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Servei de Museus, 1988, 29 pàg.
- ALBERCH, Ramon; RIERA, Sebastià; ROVIRA, Manuel. *Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Guia*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1995. 167 pàg.
- ALBERCH, Ramon *et alii*. "El proyecto de tratamiento integral de la documentación en el Ayuntamiento de Barcelona". *Tria*, Sevilla, 1996, núm. 3, pàg. 195-211.
- ASSOCIACIÓ D'ARXIVERS DE CATALUNYA. *Els arxius municipals a les comarques barcelonines*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1988. 175 pàg.
- BALADA i BOSCH, Francesc; BERNAL i CERCÓS, Àngels. "El sistema de Gestión de la Documentación Administrativa de la Generalitat de Catalunya: los instrumentos básicos de descripción". *Bergara, Irargi*, 1991, núm. IV, pàg. 391-413.
- BARTALOT, Joan. "La informàtica, una eina aplicada a la gestió integral dels fons. A: VVAA. *Laboratori d'Arxius Municipals*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1997, pàg. 31-37.
- BERNAL i CERCÓS, Àngels. *Llibre d'Or del Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, abril 1937- desembre 1938*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 2000. [fullet]

- BOADAS i RASET, Joan; CASELLAS i SERRA, Lluís-Esteve (dir). *Girona. Guia de fons en imatge*. Girona: Ajuntament de Girona, 1999, 227 pàg. Col·lecció Guies Urbanes, 9.
- BOADAS i RASET, Joan; CASELLAS i SERRA, Lluís-Esteve; IGLÉSIAS i FRANCH, David. "La indexació de la imatge fixa al Centre de Recerca i Difusió de la Imatge (CRDI), de l'Ajuntament de Girona". *Imatge i Recerca*, Girona, 2000, Ajuntament de Girona, 6es. Jornades Antoni Varés, pàg. 173-188.
- BORRÀS, Joaquim. "L'Arxiu General de la Universitat Pompeu Fabra: un sistema integral de la gestió dels documents administratius i d'arxiu". *Lligall*, Barcelona, 1992, núm. 5, pàg. 147-158.
- CANELA i GARAYOA, Montserrat; CAMPOS i GONZÁLEZ, Isabel; DOMINGO i BASORA, Joan. "Elaboració i implantació del sistema de gestió de la documentació administrativa al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya". *Lligall*, Barcelona, 1992, núm. 5, pàg. 83-121.
- CANELA i GARAYOA, Montserrat; CAMPOS i GONZÁLEZ, Isabel; DOMINGO i BASORA, Joan. "El tractament dels documents fotogràfics dins del sistema de gestió de documents administratius del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya". *La Imatge i Recerca Històrica*, Girona, Ajuntament de Girona, 1994, pàg. 161-169.
- CANYELLES, Núria. *L'Arxiu Històric Parroquial del Vendrell*. Tarragona, 1998 [Mecanoscrit del mestratge d'Arxivística].
- CAPDEVILA i FELIP, Sanç. "El archivo parroquial y su ordenación. Estudio y normas prácticas para ordenar, catalogar y conservar los archivos parroquiales". *Anuario Eclesiástico de 1926*, Barcelona, 1926, separata, 15 pàg.
- CASADEMONT, Miquel; MAYANS, Anton; PRADES, Isidre; TEMPORAL, J. "Els arxius municipals, aquests petits i grans tresors amagats (resum de l'informe sobre l'estat dels arxius municipals a les comarques gironines)". *Revista de Girona*, Girona, 1981, núm. 95, pàg. 137-150.
- CASELLAS, Lluís-Esteve; FREIXAS, Georgina; BOADAS, Joan. "La intervenció sobre grans fons d'imatges: el fons Narcís Sans de l'Arxiu d'imatges de l'Ajuntament de Girona per exemple". *La Imatge i Recerca Històrica*, Girona, Ajuntament de Girona, 4 Jornades Antoni Varés, 1996, pàg. 145-152.
- CASTILLO i SAHUN, Virgínia. *Els arxius municipals a la circumscripció de Barcelona 1991*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1991 [Mecanoscrit inèdit].
- CATALÀ i TICÓ, Xavier; PRATS i ARMENGOL, Francesc. *Els arxius històrics municipals a les comarques de l'Alta Ribagorça, Pallars Jussà i Pallars Sobirà*. S.I., 1987. 211 pàg. [Mecanoscrit del Servei d'Arxius de la Generalitat de Catalunya].
- CERMENO i MARTORELL, Lluís; LORENTE i LÓPEZ, Anna; OLIVÉ i OLLÉ, Francesc. *El sistema general de gestió de la documentació administrativa de la Generalitat de Catalunya*. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Servei d'Arxius, 1999, 124 pàg. Col. Normativa Arxivística, 5.
- Classificació dels fons documentals dels jutjats municipals, de pau, comarcals i de districte*. La. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Servei d'Arxius, 1999, 48 pàg.
- COLL i FONT, Maria Carme. "La descripció dels fons municipals des dels arxius comarcals: l'experiència del Baix Penedès". *Arxius. Butlletí del Servei d'Arxius*, Barcelona, primavera 1999, núm. 21, pàg. 1-2.
- DOLLAR, Charles M. *Archivistica e informatica. L'impatto delle tecnologie dell'informazione sui principi e i metodi dell'archivistica*. Ancona: Pubblicazioni dell'Università di Macerata, 1992, 127 pàg. Col. Informatica e documentazione, 1.

- DOLLAR, Charles M. "Arxivers i gestors de documents: un programa per a l'era de la informació", *Lligall*, Barcelona, 1993, núm. 6, pàg. 13-26.
- DOMÈNECH i FERNÁNDEZ, Silvia. *Tesoure BIMA*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona - Arxiu Municipal de Barcelona, 1997, 127 pàg. Col·lecció Normes i Reglaments, 3.
- DOMÈNECH i FERNÁNDEZ, Silvia. "Proposta de treball en un arxiu fotogràfic". *Lligall*, Barcelona, 1998, núm. 13, pàg. 165-183.
- DUCHEIN, Michael. "The history of european archives and the development of the archival profession in Europe". *The American Archivist*, Chicago, hivern 1992, volum 55, núm. 1, pàg. 14-25.
- "El quadre de fons dels arxius". *Arxius. Butlletí del Servei d'Arxius*, Barcelona, maig i setembre 1994, núm. 2 i 3, pàg. 1-4 i 1-3 .
- Estadística d'Arxius de Catalunya 1998*. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 2000, 24 + XVII pàg.
- FAIG VILA, Núria. *Els arxius municipals del Lluçanès*. Barcelona, 1999 [Mecanoscrit del mestratge d'Arxivística].
- FARRÉ i VILADRICH, Joan; GONZALVO i BOU, GENER; MONTAGUT i BALCELLS, Dolors. "La inventariació dels arxius municipals de les comarques de la Noguera, la Segarra i l'Urgell". *Lligall*, Barcelona, 1992, núm. 5, pàg. 55-81.
- FERNÁNDEZ i TRABAL, Josep. "Els arxius familiars i patrimonials. Problemàtica, caracterització i metodologia". *Lligall*, Girona, 1991, núm. 4, pàg. 95-114.
- FRAGO i PÉREZ, Pilar. *Guia dels fons d'empresa de l'Arxiu Nacional de Catalunya*. Barcelona: Arxiu Nacional de Catalunya, 1996. 231 pàg.
- GAYAN, Xavier, RODRÍGUEZ, Lluïsa. *L'Arxiu Central dels Jutjats d'Instrucció i Penals de Barcelona. Aproximació a la identificació i valoració de la seva documentació. Propostes d'accés, tria i eliminació i calendari de transferències*. Barcelona, 1995 [Mecanoscrit del mestratge d'Arxivística].
- GONZALVO i BOU, Gener; MATAS i BALAGUER, Josep. "El quadre de classificació dels fons de les juntes electorals". *Arxius. Butlletí del Servei d'Arxius*, Barcelona, hivern 1995, núm. 8, pàg. 2-3.
- GONZÁLEZ HURTEBISE, E. *Guia Histórico-Descriptiva del Archivo de la Corona de Aragón en Barcelona*. Madrid: Tip. de la Rev. de Archivos, Bibliotecas y Museos, 1920, 202 pàg.
- Guia dels Arxius Històrics de Catalunya*. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1982-1998, 7 volums.
- Guies dels arxius del districte de l'Ajuntament de Barcelona. Barcelona: Ajuntament de Barcelona – Arxiu Municipal, 1996-1998, 5 volums. Col·lecció Guies.
- Informe que l'Institut d'Estudis Catalans va traslladar al excelentíssim senyor president de la Diputació de Barcelona, sobre l'estat d'alguns arxius de Catalunya y la conveniència de la seva millor instal·lació*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1908, 27 pàg.
- ISAAR(CPF). *Norma internacional per a registres d'autoritat arxivístics d'organismes, persones i famílies*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya i Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1996. 22 pàg.
- ISAD(G). *Norma internacional general de descripció arxivística*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya i Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1995, 18 pàg.
- ISAD(G). *General International Standard Archival Description*. Madrid: International Council on Archives, Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, 2000. 116 pàg.

- LLISET i BORRELL, Francesc. *El Archivo Municipal*. Madrid: Instituto de Estudios de Administración Local, s.a., 149 pàg.
- LÓPEZ GÓMEZ, Pedro. *Archivo de la Corona de Aragón. Guía breve del investigador con sujeción a la norma ISAD(g), publicada con motivo de la V Conferencia Internacional de Archivos*. Barcelona: Ministerio de Educación y Cultura. Arxiu de la Corona d'Aragó, [1997]. 33 pàg.
- MAGRINYÀ i RULL, Anna. *Els inventaris d'arxius municipals de la província de Tarragona elaborats en compliment de la circular ministerial de 1945*. Barcelona, 1999 [mecanoscrit de treball final de mestratge d'arxivística].
- MARQUÈS i PLANAGUMÀ, Josep. *Arxiu Diocesà de Girona. Una etapa*. Girona: Arxiu Diocesà de Girona, 1989, 70 pàg. Col·lecció Sant Feliu.
- MARTOS i GÓMEZ, Maria Dolors. "Vers la conservació de la memòria històrica de la Reforma educativa". *Lligall*, Barcelona, 1995, núm. 10, pàg. 75-90.
- MASACHS i SURIOL, Josep Maria. "La informatització de la Xarxa d'Arxius: desenvolupament i implementació del programa de gestió dels arxius comarcals (GAC)". *Lligall*, Barcelona, 1995, núm. 10, pàg. 171-187.
- MATAS i BALAGUER, J. (red.). *Normes per a la classificació de la documentació municipal*. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1989, 84 pàg.
- MATAS i BALAGUER, Josep. "La identificació d'un fons. Tot escoltant Marco Polo i Khubai Khan darrere una cortina estant". *Lligall*, Barcelona, 1999, núm. 15, pàg. 11-45.
- MATILLA y TASCÓN, A. "La cartilla de organización de archivos". *Boletín de la Dirección General de Archivos y Bibliotecas*, Madrid, 1960, núm. 55, extret de 40 pàg.
- MAYANS i PLUJÀ, Anton. *Els arxius parroquials, municipals i notariais de la Garrotxa. Una aproximació*. Girona: Diputació de Girona, 1987, 318 pàg.
- MAYANS i PLUJÀ, Anton; PUIGVERT i GURT, Xavier. "Algunes consideracions sobre la classificació i l'ordenació dels fons notariais". *Arxius. Butlletí del Servei d'Arxius*, Barcelona, hivern 2000, núm. 28, pàg. 1-3.
- Norma per a l'elaboració del quadre de classificació dels fons notariais*. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Servei d'Arxius, 1997, 24 + 7 pàg.
- Norma per a l'elaboració del quadre de classificació de la documentació dels consells comarcals*. Barcelona, Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Servei d'Arxius, 1998, 17 pàg.
- PAGAROLAS i SABATÉ, Laureà. "L'aplicació de la informàtica sobre els llibres notariais a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona". *Lligall*, Barcelona, 1991, núm. 4, pàg. 127-135.
- PALOMAR i BARÓ, Bibiana. *Aproximació a l'estudi de la jurisdicció de l'ordre social i procés d'elaboració del sistema d'arxiu dels jutjats socials de Barcelona*. Barcelona, 1994 [Mecanoscrit del mestratge d'Arxivística].
- PEDRALS i COSTA, Xavier. "Una proposta de quadre de classificació dels arxius eclesiàstics locals segons un esquema orgànic i funcional: estudi de l'arxiu eclesiàstic de Bagà". *Lligall*, Barcelona, 1991, núm. 4, pàg. 153-167.
- PEDRALS i COSTA, Xavier. "Anàlisi de la integració de fons radiofònics en arxius locals: el cas de Ràdio Berga", *Lligall*, 5, Barcelona, 1992, pàg. 159-167.
- PERPINYÀ i MORERA, Remei. "L'aplicació de les tecnologies de la informació als arxius catalans", *BiD*, 5, Barcelona, desembre, 2000. (<http://www.ub.es/biblio/bid/05perpin.htm>).
- PLANES i ALBETS, Ramon. "Mètode arxivístic i història dels arxius. Els arxius municipals de Catalunya". *Lligall*, Barcelona, 1992, núm. 5, pàg. 11-39.

- Ponència de la Comissió per a la salvació i conservació de documentació i arxius*. Països Catalans: Congrés de Cultura Catalana, Àmbit d'Història, març del 1977, 35 pàg.
- Ponències de les IV Jornades d'Arxivística de Catalunya. *Lligall*, Barcelona, 1993, núm. 6, 132 pàg.
- Ponències de les VII Jornades d'Arxivística de Catalunya. *Lligall*, Barcelona, 1999, núm. 14, 184 pàg.
- PUIG i USTRELL, Pere. *Els pergamins documentals. Naturalesa, tractament arxivístic i contingut diplomàtic*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 1995, 201 pàg. Col·lecció Normativa Arxivística, núm. 3.
- QUÍLEZ MATA, Julio Luis. "L'aplicació de la norma ISAD(G) als fons parroquials de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona", *Lligall*, Barcelona, 1999, núm. 15, pàg. 259-287.
- RETUERTA I JIMÉNEZ, Maria Luz. *L'aplicació de la Norma ISAD(G) als fons de l'Arxiu Històric Comarcal de Sant Feliu de Llobregat*. Barcelona, 1998 [Mecanoscrit del treball final del mestratge d'arxivística].
- RETUERTA i JIMÉNEZ, M. Luz. "Arxius i administració local al Baix Llobregat", *Arxius. Butlletí del Servei d'Arxius*, Barcelona, estiu 2000, núm. 26, pàg. 1-2.
- ROBERGE, Michel. *La gestió dels documents administratius*. Barcelona: Diputació de Barcelona i Associació d'Arxiviers de Catalunya, 1993, 169 pàg. Traducció de Miquel Casademont.
- SALA SAVALL, Teresa. *Estudi per a la descripció dels fons judicials del segle XIX. De la Cort del Batlle al Jutjat de Primera Instància: el fons judicial de Terrassa (1820-1835)*. Barcelona, 1994. [Mecanoscrit del mestratge d'Arxivística].
- SANABRE i SANROMÀ, Josep. *El Archivo Diocesano*. Barcelona: Fidel Rodríguez, impr., 1947, 172 pàg. Col·lecció Los Archivos eclesiásticos de la diócesis de Barcelona, 1.
- SANABRE i SANROMÀ, Josep. *El Archivo de la Catedral de Barcelona*. Barcelona: Impr. Pulcra, 1948, 420 pàg. Col·lecció Los Archivos eclesiásticos de la diócesis de Barcelona, 2.
- SANS i TRAVÉ, Josep M., OLIVÉ i OLLÉ, Francesc. "La 'Xarxa d'Arxius' de la Generalitat de Catalunya. Experiències entorno a la descripció documental municipal y notarial en Cataluña", *Irargi*, Bergara, 1991, núm. IV, pàg. 455-467.
- SUQUET i FONTANA, M. Àngels. "L'arxiver i la descripció de la imatge fixa". *La Imatge i Recerca Històrica*, Girona, Ajuntament de Girona, 3es Jornades Antoni Varés, 1994, pàg. 235-247.
- TARRAUBELLA i MIRABET, Xavier. *Urbanisme, arquitectura i construcció a Catalunya. Guia d'arxius i de fons documentals*. Barcelona-Tremp: Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Barcelona, Garsineu Edicions, 1993, 254 pàg.
- TARRAUBELLA i MIRABET, Xavier. *Arxiu Municipal de Barcelona. Guia de l'Arxiu Municipal Administratiu*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1997. 79 pàg.
- TAULÉ i TELLO, Albert. "L'organització dels arxius històrics d'empresa". Anàlisi de la funció comptable". *Lligall*, Barcelona, 1995, núm. 10, pàg. 91-103.
- VICENTE, Carles, ZAMORA, J.E. "Xarxa de suport als arxius municipals de la Diputació de Barcelona", *Métodos de información*, 41, València, 2000, pàg. 46-52.
- VILÀ y SALA, Anton. *Els arxius parroquials. La seva importància, ordenació, classificació y catalogació dels seus documents*. Manresa: Impremta y enquadernació de Sant Josèp de Viuda y fill de Torrella, 1912, 25 pàg.
- XIRGU i SUBIRÀ, Miquel. "L'arxiu de clixés fotogràfics dels nostres museus". *Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona*, volum VII, núm. 68, Barcelona, gener de 1937, pàg. 24-30.
- ZAMORA i ESCALA, Jaume E. "El salvament dels arxius catalans durant la guerra civil espanyola (1936-1939)", Barcelona, 2000, *Lligall*, 16, pàg. 85-149.

Resumen

En los últimos veinte años del siglo XX, los archivos y la archivística en Cataluña han entrado en un proceso de renovación muy amplio que afecta a muchos de sus ámbitos: gran aumento del número de centros y progresiva estructuración de sistema, configuración de un colectivo profesional muy activo, recepción e inserción en las corrientes archivísticas más innovadoras, despliegue de una legislación archivística propia, etc. Esta renovación, que recupera y da un gran impulso a una dinámica que se había abierto en el primer tercio del siglo, coincide con dos componentes que tienen una gran proyección de futuro dentro del mundo de los archivos. Por un lado, el incremento, dentro de la comunidad archivística internacional, de la convicción de que es insoslayable avanzar, y mucho, hacia la normalización de la descripción archivística. Es un camino abierto desde hace años que ahora se encuentra concretado en las normas ISAD (G) e ISAAR (CPF). Por otro lado, en directa relación con la normalización, el impacto que las nuevas tecnologías tienen y, sobre todo, que han de tener en el mundo de los archivos. Se trata, por otra parte, de dos factores bien relacionados y que comportarán, sin duda, un giro muy importante desde el punto de vista del tratamiento de la documentación y, en último término, de su accesibilidad tanto a las organizaciones como a los ciudadanos.

La presente ponencia no quiere ni puede ser otra cosa que una revisión de conjunto de lo que ha sido y es la descripción archivística en Cataluña en la actualidad, tomando la perspectiva de estos últimos veinte años. Pretende aportar, sobre todo, una serie de constataciones y de reflexiones contrastadas por un grupo de trabajo variado desde el punto de vista de su composición, en la medida en que está formado por archiveros catalanes de administraciones y de tipos de archivos distintos. La idea última es que estas reflexiones puedan contribuir a situarnos en el punto en que nos encontramos en este momento en cuanto a la descripción documental en nuestro país, y orientar el debate de aquellos aspectos más específicos que sobre el mismo tema son objeto de tratamiento en estas Jornadas.

Résumé

Ces dernières vingt années du XXème siècle, les archives et l'archivistique, en Catalogne, sont entrées dans un très vaste processus de rénovation qui touche bon nombre de ses domaines: une grande augmentation du nombre de centres et la progressive structuration d'un système, la configuration d'un groupe professionnel très actif, la réception et l'insertion dans les courants archivistiques les plus innovateurs, le déploiement d'une législation archivistique propre, etc. Ce renouve-

llement, qui récupère et donne une grande impulsion à une dynamique qui s'était ouverte dans le premier tiers du siècle, coïncide avec deux composantes qui ont une grande projection de futur dans le monde des archives. D'un côté, l'accélération, au sein de la communauté archivistique internationale, de la conviction qu'il est impératif de beaucoup avancer vers la normalisation de la description archivistique. C'est une voie ouverte depuis des années qui se concrétise maintenant dans les normes ISAD (G) et ISAAR (CPF). De l'autre, en relation directe avec la normalisation, l'impact que les nouvelles technologies ont et que, surtout, elles doivent avoir dans le monde des archives. Ce sont deux composantes, par ailleurs, très liées et qui comporteront, sans aucun doute, un tournant très important du point de vue du traitement de la documentation et, en dernière instance, de leur accessibilité aussi bien pour les organisations que pour les citoyens.

Le présent rapport ne se veut ni peut être autre chose qu'une révision d'ensemble de ce qui a été et qui est actuellement la description archivistique en Catalogne, depuis la perspective de ces derniers vingt ans. Il veut surtout apporter une suite de constatations et de réflexions vérifiées par un groupe de travail hétérogène du point de vue de sa composition, dans la mesure où il est formé par des archivistes catalans de diverses administrations et types d'archives. L'idée principale est que ces réflexions puissent contribuer à nous situer exactement là où nous nous trouvons dans l'immédiat, en ce qui concerne la description documentaire dans notre pays, et à orienter le débat des aspects plus spécifiques qui sont traités sur cette même question dans ces Journées.

Summary

In the last twenty years of the 20th century, archives and archive science in Catalonia have entered into a very broad process of renovation which affects many of its spheres: a large increase in the number of centres and the progressive structuring of a system, the configuration of a very active professional community, the reception of and insertion into the most innovative archival trends, the development of the country's own archival legislation, etc. This renewal, which recovers and gives a great boost to a dynamic which began in the first third of the century, coincides with two components which have great future projection within the world of archives. On one hand, the acceleration, within the international archival community, of the conviction that it is essential to make great progress towards the standardisation of archival description. This is a path which was opened years ago and which is now materialised in the standards ISAD (G) and ISAAR(CPF). On the other hand, in direct relationship with standardisation, the impact the new technologies have and, above all, have to have in the world of archives. They are two com-

ponents, moreover, which are well related and which will no doubt lead to a very important change of orientation from the point of view of the treatment of documentation, and ultimately of its accessibility for both organisations and the public.

The present paper does not aim to be, and cannot be, anything more than an overall review of the past and present of archival description in Catalonia, taking the perspective of these last twenty years. It particularly aims to offer a series of observations and reflections confirmed by a working team which is diversified in its composition, in that it is formed by Catalan archivists of varying administrations and types of archives. The ultimate idea is that these reflections may contribute to situating ourselves as to where we stand right now, with regard to documentary description in our country, and to direct the discussion of the most specific aspects dealt with on this matter in this Meeting.